

NEDEN BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ DEĞİL DE SANSÜR?..

Selma KOÇ

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 19. maddesinde, basın özgürlüğü tanımını bulur: "Herkes görüş ve anlatım özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak başkalarının karışılmasız görüş sahibi olmayı ve sınır tanımaksızın her iletişim aracıyla bilgi ve düşünceleri aramayı, almayı ve göndermeyi içerir."

Demokrasinin beyaz giysisini çeşitli aşamalardan sonra önemli ölçüde yerine oturmuş bulunan ülkelerde bile iletişim ve basın alanlarında bazen sancılar yaşanırken, 70 yılı aşkın bir geçmişi olan Türkiye Cumhuriyeti'nde 1990'ların ikinci yarısında yoğun sorunlarla karşılaşılması, belki de, çok şaşırtıcı değildir. Ne var ki, basın özgürlüğü üstünde bir avuç suda fırtınalar koparmak yerine, **"Yığınsal İletişim Araçlarında Nitelik ve Özgürlük"** kavramlarını tartışmaya açmakta yarar vardır. Düşüncelerin yalnız kişilerin kendi başlarında ya da yazdıklarında kalmaması, uygulama alanında da artık yaşama geçirilmesinin gerekli olduğu unutulmamalıdır.

Özellikle modern teknolojiler yardımıyla günümüzün dünyasında tüm iletişim etkinliklerinde ve yığınsal iletişim araçlarında belirli bir bütünleşme gerçekleşmektedir. Bunun

yanında ise, adeta birer "**imparatorluk**" boyutlarına ulaşan uluslararası iletişim kartelleri, devletler v  hükümetler, özgür basın açısından kaygı verici gelişmelere de yol açmaktadır.

Türkiye'nin yazılı günlük basınında öncelikle satışları artırmaya dönük olarak çeşitli armağanların dağıtılması, lotaryacılıklar, sansasyonelizm, cinsellik sömürsü, abartılmış ya da uydurma haber yayıncılığı gibi uygulamalar giderek bir başka önemli soruna dönüşmüştür. Günlük basın böylece gerçek kimliğinden uzaklaşmış; hükümetlerin ve paranın gücüne bağımlı duruma gelerek, güvenilirlik ve inandırıcılığına zarar vermiştir. Özgür basının itici gücü olan sivil toplum örgütleri ve basının arkasındaki en büyük destek sayılabilecek basın örgütleri de, bu olumsuz davranışlar karşısında yeterli bir uyarı ya da tepkiyi ortaya koyamamışlardır.

Sorgulanması gereken nokta, **basın özgürlüğü**'nden ne anlaşıldığı ve iletişimde özgürlük ve eşitlik için yasal korumaya ve gerekirse yazılı bir kurallar dizisine gerek duyulup duyulmadığıdır.

Özgür basın'ın en büyük güvencesi, **bilgilenmiş birey ile örgütlenmiş ve özerk sivil toplum** güçleridir. Basın, olumsuz gelişmeleri önleyebilmek amacıyla, kendi kendinin denetimini sağlayabilmek bir yapılanmaya ve bu yönde toplumla yeniden bütünleşmeye gereksinim duymaktadır. Oysa, çoğu basın organı kendisini taşıyan dalları kesmekten başka bir şey yapmamaktadır.

Çağdaş yaşamda etkin bir **demokratik düzen** 'in ön koşullarından birisi, **basın, haber verme, düşünce açıklama ve elştiri haklarının**, iletişim araçlarında elden geldiği ölçüde **kısıntısız ve saydam** düzeye çıkarılmasıdır. Yıgınsal iletişim araçların, daha **yayım öncesi**'nde denetleyip

ağır yasaklar koyan ya da sınırlayan **sansür** Akılcı mekanizmalarından başlayarak, **yasalar, cezalar, siyasal baskılar** ya da **ekonomik darboğazlar** aracılığıyla **sınırlama**'ya çalışmak, **demokratikleşme** sürecinin bütün özüyle çelişkilidir.

Basın ancak gerçekten özgür olduğu sürece, çağdaş düşünce, sivil toplum düzeni ve insana saygı kavramları yaşama geçirilebilir.

Atatürk'ün, Cumhuriyet'in kuruluşundan kısa bir süre sonra, 1 Mart 1924'te dile getirdiği gibi, "Basın özgürlüğünden doğan tehlikeleri gidermenin aracı yine basın özgürlüğünün kendisidir."

Akılcı düşünce'ye, **açıklık** ve **saydamlık** ilkelerine dayanan bir iletişim ortamı yaratmak, basın özgürlüğüyle ilgili yeni yapı arayışlarının da en sağlıklı çözüm yoludur.

Türkiye basınının içinde bulunduğu çalkantılı dönemden çıkabilmesi, hoşgörülü, tabusuz, ileriye dönük **demokratik** bir kuramsal ve **örgütsel yapı**'yı giderek her dönemden daha zorunlu duruma getirmektedir.

KAYNAKÇA

- John Keane, Medya ve Demokrasi, 1993
- Kayıhan İçel, Kitle Haberleşme Hukuku, 1980
- Ali Gevgilili, Türkiye'de Yenileşme Düşüncesi, Sivil Toplum, Basın ve Atatürk, 1990
- Basın Kendini Sorguluyor, 1996

